

Ermenistan Dışındaki Üniversitelerde Yürütülen Armenoloji Çalışmaları

Doğanay Eryılmaz*

Öz

Résumé

Bu çalışmada Ermenistan dışında bulunan yüksek öğretim kurumlarında yürütülen Armenoloji çalışmaları, ders müfredatları incelenerek değerlendirilmiştir. Hint-Avrupa dil ailesinin bağımsız bir kolu olarak kabul edilen Ermenice, günümüzde Doğu Ermenice ve Batı Ermenice olmak üzere iki ayrı lehçeye ayrılmaktadır. Ermenicenin yabancı dil olarak öğretimi konusundaki çalışmalar, bu iki lehçe üzerinden sürdürülmektedir.

Genel olarak etnik kökeni Ermeni olan, dolayısıyla da bu dili anadil olarak kullanan kişiler tarafından eğitim dili olarak benimsenen Ermenicenin yabancı dil olarak öğretimi konusunda yapılan çalışmaların tarihi çok eskilere dayanmaz. 1991 yılından önce sadece Rusça konuşan kişiler için hazırlanmış olan ve Ermenistan Cumhuriyeti'nin Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nden ayrılacak bağımsızlığını ilan etmesinden sonra geliştirilmeye başlanan yabancı dil olarak Ermenicenin öğretimi ile ilgili materyaller, genellikle İngilizce konuşan kişilere yönelik olarak tasarlanmıştır.

Makalede, Armenoloji çalışmaları sürdürmekte olan 13 üniversite incelenmektedir. Bu üniversitelerin 8'i Amerika Birleşik Devletleri'nde, diğerleri ise Fransa, İngiltere, Belçika, Bulgaristan ve Lübnan'da bulunmaktadır. Ayrıca çalışmada, Türkiye'de Ermeni dili ve kültürü alanında eğitim veren 3 üniversitenin müfredatları da değerlendirilmektedir. Ermenilerin yoğun olarak yaşadığı bilinen bölgelerde bulunan bu üniversitelerin birçoğunda Ermenice derslerinin yanı sıra, Ermeni kültürü, dilbilimi, tarihi, siyaseti gibi konulara ilişkin dersler de bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Armenoloji, Yabancı Dil Olarak Ermenice, Ermenicenin Yapısı, Ermeni Dili, Ermeni Kültürü.

Les Etudes D'Armenologie En Dehors De L'Arménie

Dans ce travail, en examinant les curriculums, on a évalué les études d'arménologie faites dans les universités qui se trouvent en dehors de l'Arménie. L'Arménien qui est considéré comme une branche indépendante des langues indo-européennes, a actuellement deux dialectes : l'Arménien oriental et l'Arménien occidental. Les études de l'enseignement de l'arménien étant la langue étrangère maintiennent sur ces deux dialectes.

En général, l'arménien est préféré par les gens qui sont de l'ethnicité arménienne –des gens qui parlent l'arménien comme la langue maternelle-. Les matériaux utilisés pour l'enseignement de cette langue étaient en langue russe avant l'année 1991. Après la proclamation de l'indépendance de la République arménienne en se séparant de l'Union des républiques socialistes soviétiques, on a commencé la préparation des matériaux pour des gens qui parlent l'anglais.

Dans cet article, on examine les curriculums des 13 universités qui font des études d'arménologie : 8 de ces universités sont situées aux Etats-Unis et les autres en France, en Angleterre, en Belgique, en Bulgarie, au Liban. Egalement, on a évalué 3 universités qui font des études en domaine de la langue et culture Arménienne en Turquie. Dans ces universités situées dans les régions où vivent intensément les arméniens, on fait non seulement des cours de la langue arménienne, mais aussi des cours sur la culture, la linguistique, l'histoire et la politique arménienne.

Les mots-clés: Arménologie, L'arménien Langue Étrangère, La Structure De L'arménien, La Langue Arménienne, La Culture Arménienne.

* Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kafkas Dilleri ve Kültürleri Bölümü Ermeni Dili ve Kültürü Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

Giriş

Çalışmamızın amacı, Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye ve Ermenilerin yoğun olarak yaşadıkları bilinen farklı ülkelerde bulunan üniversitelerin Armenoloji kürsülerinin niteliklerini belirtmektir. Bu çalışmada, Ermenistan dışında bulunan ve Ermeni dili ve kültürü alanında eğitim veren yükseköğretim kurumlarının müfredatlarında ağırlıklı olarak işlenen derslerin neler olduğuna bakılacaktır.

Öncelikle Ermenicenin yapısına kısaca değineceğimiz çalışmamızda, daha sonra Ermenice derslerinden kimlerin faydalanmak istediği konusundan bahsedilecek ve dünyadaki Armenoloji kürsüleri ile buralarda verilen dersler incelenecektir. Bu incelemede, bünyelerinde sürdürülen Armenoloji çalışmaları hakkında internet sitelerinde bilgi veren üniversiteler yer alacaktır.

Türkiye'deki üniversitelerde bulunan Ermeni Dili ve Edebiyatı bölümlerinden de bahsedeceğimiz çalışmada yalnızca aktif olarak derslerini sürdüren birimlere yer verilecektir.

1. Ermenicenin Yapısı

Ermenice, Hint-Avrupa dil ailesinin bağımsız bir kolu olarak kabul edilir. Klasik Ermenice, yani Grabar (Yazı Dili), Mesrop Maştots'un 405 yılında Ermeni alfabesini oluşturmasından itibaren yazılı ürünler vermeye başlar. 36 harften oluşan bu alfabeyle o [o], ֆ [f] ve լ [yev] harfleri sonradan eklenmiştir. Fonetik bir dil olan Ermenicede ayırıcı işaret bulunmamaktadır.

Aşharabar (Dünya Dili) olarak adlandırılan modern Ermenice, iki diyalekttten oluşur: Ermenistan Cumhuriyeti'nin resmi dili olan, ayrıca Ermenistan'ın yanı sıra İran ve Rusya'daki Ermeniler tarafından kullanılan Doğu Ermenice ve diaspora Ermenileri tarafından kullanılan Batı Ermenice. Bu iki diyalekt arasında büyük farklılıklar vardır (Aprehamian,2010).

Fransız dilbilimci Antoine Meillet'ye göre, kökeni net olarak bilinmese de Ermenice Eski Yunanca ve Cermen dilleri ile etimolojik paralellikler, bazı gramatikal yapıların kullanımı, Hint-Avrupa dilleri gırtlak seslerinin özel durumu dolayısıyla benzerlik göstermektedir (Meillet, 1936, s. 58).

Tarih boyunca Ermenice, Sami dil ailesinden olan Aramice ve Arapçadan, Hint-Avrupa dillerinden Farsça, Yunanca ve Kürtçeden, Güney Kafkas dilleri (Kartveli dilleri) olan Gürcüce ve Lazcadan, Ural-Altay dil ailesinden Moğolca ve Türkçeden, ayrıca Haçlı seferleri sırasında Fransızcadan, daha sonra 16. ve 18. yüzyıllar arasında Latince'den ve modern dönemde Rusçadan etkilenmiştir (Feydit ve Donabédian, 2005).

2. Yabancı Dil Olarak Ermenicenin Öğretimi:

Ermenice, dünya üzerinde yalnızca Ermenilerin kullandığı bir dil olduğundan, yabancı dil olarak Ermenicenin öğretimi konusunda yakın dönemlere kadar hiçbir materyal sunulmamıştır. Dolayısıyla üzerinde tartışılacak yaygın bir öğretim yönteminden söz etmek olanaksızdır. SSCB döneminde, her ne kadar Ermenice okullarda eğitim dili olarak kullanılabilse de, ikinci dil olarak kullanılan Rusçanın hayatın her alanında etkili olduğu Ermenistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığınca hazırlanan raporda belirtilmektedir. Ermenice bilmeyen kişilere Ermenicenin öğretimi konusunda ilk çalışmaların 1997 yılında projelendirildiği yine bu raporda yer alan bilgiler arasındadır.¹

Ermenistan dışında Ermenice eğitimi veren bölgelerde de durumun çok farklı olmadığını görüyoruz. Bununla birlikte dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan ve Ermeni kökenli olmasına rağmen anadilini sadece aile çevresinde sözlü olarak kullanan kişilere yönelik olarak hazırlanmış materyallerin çoğunlukta olması dolayısıyla Ermenicenin öğretimi konusunda Ermenistan Cumhuriyeti bağımsızlığını ilan etmeden önce Rus dilinde yazılmış kaynaklar dışında materyallere ender olarak rastlanıyor.

3. Armenoloji Kürsüleri:

Dünyadaki üniversitelerin filoloji bölümlerinde verilen Ermenice derslerini incelediğimiz zaman genellikle bölgenin Ermeni kökenli öğrencilerinin takip ettiği ve Ermenistan'dan gelen öğrencilere kolaylık sağlandığı görülmektedir. Şimdi bu üniversitelere ve Armenoloji kürsülerinin faaliyetlerine kısaca değinelim:

3.1. Haygazyan Üniversitesi:

Haygazyan Üniversitesi, "Armenian Missionary Association of America (AMAA)" ve "Union of the Armenian Evangelical Churches in the Near East (UAECNE)" işbirliğiyle 1955 yılında Beyrut'ta kurulmuştur. Amerikan modeli üniversite, bölgenin Ermeni ve Ermeni olmayan öğrencilerine hizmet verdiğini üniversitenin internet sayfasında belirtir. Bu sayfada özellikle belirttiği diğer üç özelliği ise, Hristiyan eğilimli olduğu, Ermeni kimliği ve Lübnan hükümeti tarafından tanındığıdır.²

İnsani Bilimler Fakültesi bünyesinde bulunan Ermeni Çalışmaları kürsüsünde ders verilen alanlar şunlardır:

1 Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. RA Ministry of Education and Science Yerevan State Linguistic University After V. Brusov, *Language Education Policy Profile Country Report*, Yerevan, 2008.

2 <http://www.haigazian.edu.lb/About%20HU/Pages/MissionVision.aspx> (Erişim Tarihi: 10 Şubat 2017)

- Ermeni Dili:

Ermeni asıllı olmayan öğrencilere yönelik “Ermeniceye Giriş” ve Ermenice eğitim almamış Ermeni asıllı öğrencilere yönelik “Temel Ermenice” derslerinin dışında “İleri Seviye Modern Ermenice”, “Klasik Ermenice”, “Ermeni Dili Tarihi” ve seçilen konularda öğrencilerin araştırma yapması beklenen seminer dersleri bulunmaktadır.

- Ermeni Edebiyatı: “Ermeni Edebiyatı Tarihi”, “Ermeni Şiiri”, “Ermeni Öykü ve Romanı”, “Çağdaş Diaspora Ermeni Edebiyatı”, “Sovyet Ermeni Edebiyatı”, “Ermeni Halk Edebiyatı” derslerinin yanı sıra 5. yüzyıldan başlayarak 20. yüzyıla kadar Ermeni edebiyatı ile ilgili öğrencilerin araştırma yapması istenen seminer niteliğinde bir ders verilmektedir.

- Ermeni Tarihi: “Tarihöncesi Dönemden İS 11. Yüzyıla Kadar Ermeni Halkı Tarihi”, “11. Yüzyıldan 1991’e Kadar Ermeni Halkı Tarihi”, “Ermenistan’da Arap İstilas ve Bagratuni Hanedanının Ortaya Çıkışı: 7.-9. Yüzyıl”, “Doğu Sorunu Işığında Ermeni Sorunu ve Ermeni Devrimci Hareketi”, “Kilikya Ermenistanı Tarihi: 11.-14. Yüzyıl”, “Yirminci Yüzyılda Ermenistan”, “Erken Dönemlerden 1914’e Ermeni Diaspora Tarihi”, “Modern Ermeni Diasporasının Görünümü Üzerinde Seminer”, “Dağlık Karabağ Anlaşmazlığının Tarihi ve Siyaseti: 5. Yüzyıldan Günümüze”, “1915-1919 Ermeni Soykırımı”, “Ermeni Siyasal Düşünce Tarihi”, “Ermenistan’da Yönetim ve Siyaset”, “Ermenistan ve Doğu Avrupa Ülkelerinde Geçiş Ekonomisi ve Gelişme”, “Ermeni Hukuk Düşüncesi Üzerine Karşılaştırmalı Çalışma”, “Ermeni Kaynaklarına Göre Arap-Ermeni İlişkileri” derslerinin yanı sıra yine bir seminer dersi verilmektedir.

- Ermeni Kültür Tarihi: “Modern Ermeni Tiyatrosu”, “Lübnan’da Ermeniler”, “Ermeni Halkının Dinsel Tarihi”, “Ermeni Arkeolojisine Giriş”, “Ermeni Resmi ve Tezhip Tarihi”, “Ermeni Müzik Tarihi”, “Ermeni Mimarlık Tarihi”, “Ermeni Felsefi Düşünce Tarihi”, “Ermeni Sinematografi Tarihi”, “Ermeni Gazetecilik Tarihine Giriş”, “Ermeni Eğitim Tarihi”, “Ermeni Tarih Yazıcılığı”, “Armenolojiye Giriş” derslerinin yanı sıra Ermeni kültür tarihi ile ilgili seminer dersi bulunmaktadır.³

3.2. Arizona Devlet Üniversitesi:

ABD’nin Arizona eyaletinde 1885 yılında kurulmuş olan Arizona Devlet Üniversitesi, Rusya, Avrasya ve Doğu Avrupa Çalışmaları Kritik Diller Enstitüsü’nde Ermenice dersleri verilmektedir. Bu dersler bir kürsü bünyesinde verilmemektedir. Sadece Enstitünün açtığı kurslar çerçevesinde temel, orta ve ileri seviyede Ermenice öğretmektedir. Kursların her bir seviyesi 7 hafta sürmektedir.⁴

3 <http://www.haigazian.edu.lb/Academics/Documents/Armenian%20Studies.pdf> (Erişim Tarihi: 10 Şubat 2017)

4 <https://melikian.asu.edu/cli> (Erişim Tarihi: 10 Şubat 2017)

3.3. California Devlet Üniversitesi, Fresno:

California Devlet Üniversitesi'nin Fresno'da yerleşik 6. kampüsünde bulunan yükseköğretim kurumunda, "Ermeni Araştırmaları Programı" çerçevesinde Ermeni kültür ve dil dersleri bulunmaktadır. Bu derslerde yürütülen çalışmaların Ermeni iddiaları kapsamında olması dikkat çekicidir. Söz konusu programda verilen dersler ve içerikleri şu şekildedir:

- Ermeni Araştırmalarına Giriş: Amerikan toplumunda Ermenilerin tarihi ve güncel deneyimleri.
- Ermeni Sanatı: Ermeni mimarisi, resim ve heykel sanatı, seramik ve metal işçiliği, tekstil.
- William Saroyan: Yazarın edebi başarısı, konu ile ilgili çekilmiş filmlerle karşılaştırılarak anlatılmaktadır.
- Ermeni Edebiyatı Araştırmaları: *Sasunlu David*, Saroyan, eski edebiyat, modern edebiyat, Amerikan-Ermeni yazarlar.
- Karşılaştırmalı Metinlerle Ermeni Soykırımı: Sözde soykırımın 20. yüzyılın diğer soykırımlarıyla karşılaştırılarak incelendiği belirtiliyor.
- Kuzey Amerika'da Ermeniler: 1870'ten 1995'e kadar Kuzey Amerika'ya Ermenilerin yaptıkları altı göç dalgası inceleniyor.
- Ermeni Tarihi: Eski çağlardan modern çağın başlangıcına kadar Ermeni tarihi inceleniyor. Konulardan bazıları: Asurlular, İran, Roma, Bizans, Araplar, Selçuklu Türkleri, Haçlı Seferleri, Moğollar ve çeşitli Türk hanedanlıkları. Modern ve güncel Ermeni tarihi. Ermenilerin Persler, Türkler ve Rus İmparatorlukları ile ilişkileri. Ermeni Rönesans'ı, Ermeni Sorunu, soykırım, Ermenistan Cumhuriyeti, Sovyet Ermenistan, İkinci Ermenistan Cumhuriyeti. Amerika, Avrupa ve Orta Doğu diaspora toplulukları.
- Ermeni Araştırmaları Temaları: Ermeni tarihi, sanatı ve kültürü; Ermeni kilisesi, filmler, diaspora ve soykırım.
- Ermeni Resim Sanatı: Ermeni resim sanatının tarihsel gelişimi.
- Ermeni Mimarisi: Ermeni mimarisinin tarihsel gelişimi.
- Temel Ermenice: Ermenice konuşma ve yazma.
- Orta Seviye Ermenice: Gramer, okuduğunu ve dinlediğini anlama. İleri konuşma, kompozisyon ve okuma.
- Ermeni Kültürünün Başyapıtları: Naregatsi, Tumanyan, Siamanto, Varujan ve diğer önemli Ermeni yazarların eserlerinden örnekler. Ermeni mimarisine ve müziğine bakış.⁵

5 <http://fresnostate.edu/artshum/armenianstudies/about-program.html> (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017)

3.4. Clark Üniversitesi:

1887 yılında Massachussets'de kurulmuş olan özel bir üniversitedir. Ermenicenin öğretimi ile herhangi bir veriye rastlamadığımız üniversitenin Holokost ve Soykırım Araştırmaları Merkezi bünyesinde verilen dersler, Ermeni diasporasının iddialarını kabul ettirme çerçevesinde yaptığı çalışmaları göstermesi açısından önemlidir. Üniversitede bu bağlamda yürütülen bazı dersler aşağıda listelenmiştir:

- Soykırım
- Soykırım İnkârı, Tarihle Yüzleşme ve Uzlaşma
- Almanlar, Yahudiler ve Türkler
- Ermeni Tarihi
- Ermeni Soykırımı Tarihi
- Karşılaştırmalı Bakış Açısından Holokost ve Soykırım⁶

3.5. Columbia Üniversitesi:

ABD'nin New York eyaletinde bulunan özel bir üniversitedir. 1754 yılında kurulan Columbia Üniversitesi ABD'nin en eski 5. üniversitesidir.⁷ Üniversitenin Orta Doğu ve Asya Dilleri ve Kültürleri Bölümü bünyesinde Ermenicenin öğretimi yapılmaktadır. Temel, orta ve ileri seviye Ermenice dersler verilen bölümün ileri seviye derslerinde Ermeni kültürü ve tarihi hakkında bilgiler de verilmektedir.⁸

3.6. Glandale Topluluk Koleji:

ABD'nin California eyaletinde 1927 yılında kurulmuş bir kolejdır. Ermeni Araştırmaları Bölümünde verilen dersler ve içerikleri ayrıntılı bir şekilde internet sitesinde yer almaktadır. Bu dersler aşağıdaki şekildedir:

- Ermeniceye Giriş: Ermeni alfabesi, harfleri ve sesleri, temel Ermenicenin gramer bilgileri öğretilir. Öğrencinin Ermeniceyi doğru telaffuz etmesi, basit Ermenice metinleri anlaması, okuması, yazması ve temel günlük konuşmaları yapabilmesi beklenir. Dersin ilerleyen dönemlerinde şiir ve düzyazı formundaki basit metinleri okuma ve anlama çalışmaları yapılır. Öğrenci gramer açısından doğru cümlelerle yazabilir. Öğretmen bu derste sadece Ermenice konuşur.

6 <http://www.clarku.edu/departments/holocaust/phd/courses.cfm> (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017)

7 <http://www.columbia.edu/content/history.html> (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017)

8 <http://www.columbia.edu/cu/mesaas/languages/armenian/> (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017)

- Ermenice Konuşanlar için Ermenice: Dili önceden biraz bilen, ancak eğitimini almamış öğrencilere yönelik konuşma, kelime hazinesi, kompozisyon ve sözlü iletişimi güçlendirmeyi hedefleyen bir derstir. Ermenicenin yapısı, temel gramer kuralları, kompozisyon ve sözlü iletişimi güçlendirmeyi hedefler.
- Eski ve Ortaçağ Edebiyatı: 5. ve 19. yüzyıllar arası Ermeni edebiyatı ve kültürü anlatılır. Konu başlıklarından bazıları şu şekildedir: Ermeni dilinin temel özellikleri ve gelişimi, Ermeni mitolojisi, eski dönem ve Ortaçağ edebiyatı.
- Aydınlanma Dönemi Ermeni Edebiyatı: 19. ve 20. yüzyıl Ermeni edebiyatı, Avrupa Aydınlanma çağıının Ermeni edebiyatına etkisi, laiklik, 19. yüzyıl ortalarında gerçekleşen dil reformu, Ermeni edebiyatında klasisizm ve romantizm konuları anlatılır.
- 20. ve 21. Yüzyıl Ermeni Edebiyatı: Sovyet Ermenistan'da 1920'li yılların devrimci şiirleri, Ermeni diasporasının "nostalji edebiyatı", Stalin dönemi Ermeni edebiyatı, Stalin sonrası Ermenistan'ın görece rahatlama dönemi, Ermenistan ve diasporanın güncel edebiyatı hakkında bilgi verilmektedir.⁹

3.7. California Üniversitesi, Berkeley:

1868 yılında ABD'nin California eyaletinde kurulmuş olan üniversitenin "Slav, Doğu Avrupa ve Avrasya Araştırmaları Enstitüsü"nde Ermenice dersleri verilmektedir. Bu dersler iki kurdan oluşur. Ermeniceyi çok az bilen öğrencilere yönelik "Temel Ermenice" dersi, dinleme, konuşma, anlama ve yazma becerilerini geliştirmeyi hedefler. Modern Batı Ermenicesinin öğretildiği kurda, talep durumunda Doğu Ermenice de öğretilmektedir. "Ermeniceye Devam" dersinde ise, öğrenciler tartışmalar ve sözlü sunum yapabilmekte ve öğrencinin ilgi ve ihtiyaç durumuna uygun çeşitli okumalara yer verilmektedir.¹⁰

3.8. California Üniversitesi

1882 yılında kurulan ve UCLA olarak da bilinen bu kampüs, ABD Los Angeles'ta bulunmaktadır. Üniversitenin Yakın Doğu Dilleri ve Kültürleri Bölümü bünyesinde çalışmalarını sürdüren Ermeni Araştırmaları biriminde Ermenicenin öğretimi dışında Ermeni kültürü dersleri de verilmektedir. Bu derslerin listesini aşağıda veriyoruz.

- Temel Modern Batı Ermenice: Ermenicenin grameri ve konuşma.
- Orta Seviye Modern Batı Ermenice: Metin okuma, kompozisyon ve konuşma.
- Temel Modern Doğu Ermenice: Temel gramer kuralları ve konuşma.

9 <http://www.glendale.cc.ca.us/index.aspx?page=1401> (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017)

10 <http://slavic.berkeley.edu/spring-2017/> (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017)

- Orta Seviye Modern Doğu Ermenice: Ermeni dili grameri, kısa öykülerin ve basit gazete metinlerinin okunması, film gösterimi.
- İleri Seviye Modern Doğu Ermenice: Öğrencilerin Ermeniceyi akıcı bir şekilde konuşması beklenir. Ermenilerle ilgili güncel sosyal ve kültürel olaylar, eleştiri yazıları, makaleler, kısa öyküler, İkinci Dünya Savaşı sonrasında kaleme alınmış şiirler ve film gösterimleri üzerinden tartışılır.
- Orta Seviye Klasik Ermenice: Gramer kalıpları ve seçilen düzyazı ve şiir metinlerin okunması.¹¹

3.9. Chicago Üniversitesi:

1890 yılında kurulan üniversite, dünyada en çok Nobel ödülü kazanan akademisyene sahip saygın bir yükseköğretim kurumudur.¹² Üniversitenin Yakın Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü altında Temel Modern Ermenice, Klasik Ermeniceye Giriş ve Orta Seviye Modern Ermenice dersleri verilmektedir. Dersler 3'er dönemlidir.¹³

3.10. Michigan Üniversitesi:

1817 yılında kurulan üniversitenin Ann Arbor'da bulunan kampüsünde Ermeni Araştırmaları Programı yürütülmekte, ayrıca Dearborn Kampüsünde Ermeni Araştırmaları Merkezi bulunmaktadır. Ermeni Araştırmaları programı bünyesinde Orta Seviye Batı Ermenice dersleri verilmektedir.¹⁴

3.11. Doğu Dilleri ve Kültürleri Ulusal Enstitüsü (INALCO):

1873 yılında Paris'te, yaşayan yabancı dillerin öğretimi için kurulmuş bir yükseköğretim kurumudur. Günümüzde pek çok yaşayan dilin öğretildiği INALCO'da klasik Ermenice, Doğu Ermenice ve Batı Ermenicenin yanı sıra, kültürel, tarihsel ve coğrafi bilgiler, sanat tarihi, edebi akımlar, medya dili, çeviri, Kafkas halkları ve toplumları gibi dersler de verilmektedir.¹⁵ Yüksek lisans düzeyinde ise, Ermeni dilbilimi, Ermenicenin didaktiği, Ermeni sanatı, Ermeni edebiyatı, çeviri, Kafkasya tarihi ve medeniyeti, klasik Ermenice, iletişim dersleri bulunmaktadır.¹⁶

11 <http://nelc.ucla.edu/graduate/courses/> (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017)

12 <http://www.uchicago.edu/about/> (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017)

13 <http://collegecatalog.uchicago.edu/thecollege/neareasternlanguagescivilizations/> (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017)

14 https://webapps.lsa.umich.edu/CrsMaint/Public/CB_PublicBulletin.aspx (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017)

15 http://www.inalco.fr/sites/default/files/asset/document/formation_armenien_licence_llcer_2016_2017.pdf (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017)

16 http://www.inalco.fr/sites/default/files/asset/document/formation_master_llcer_eer_armenien_2015-16-1.pdf (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017)

3.12. Oxford Üniversitesi:

İngiltere'nin Oxford kentinde 11. Yüzyılda kurulan Üniversite, dünyanın en eski üniversitelerinden biridir ve saygınlığını hala korumaktadır. Üniversitede Ermenice ek dil olarak öğretilmektedir. İngiltere'de Ermenicenin öğretildiği tek devlet kurumu Oxford Üniversitesi'dir.¹⁷

3.13. Louvain Katolik Üniversitesi:

1968 yılında Belçika'da kurulmuş olan üniversitenin eğitim dili Fransızcadır. Felsefe ve Edebiyat Fakültesi bünyesinde "Kafkas Dilleri" adı altında Ermenice ve Gürcüce dersleri verilmektedir.

Ermenice dersi Fransızca işlenmektedir. Derste öncelikle öğrencinin okuma yazma öğrenmesi hedeflenir. Kur tamamlandığında öğrenci, orta zorlukta metinleri yardımsız anlayabilecek seviyeye gelir. Ermeni dilinin tarihçesi ve Hint-Avrupa dilleri arasındaki yeri de anlatılmaktadır.¹⁸

3.14. Sofia Üniversitesi:

Bulgaristan'da bulunan Sofia Üniversitesi Filoloji Fakültesine bağlı Ermeni ve Kafkas Çalışmaları, yoğun bir Ermeni dili ve kültürü programının yanı sıra, genel dilbilim, halkbilim ve edebiyat derslerine de yer verilmektedir.¹⁹

3.15. Ermeni Sanal Koleji:

Yukarıda belirttiğimiz tüm üniversitelerin dışında, 2004 yılında tasarlanan Ermeni Sanal Koleji, öğrencilerine internet üzerinden Ermenice öğretmeyi amaçlar. Ayrıca, Ermenice derslerinin yanı sıra Ermeni tarihi ve kültürü bölümleri de vardır. Bu projenin teknik altyapısı Erivan Devlet Üniversitesi tarafından desteklenmektedir.

Kolejin internet sitesinde "diaspora ve Ermenistan'ın güncel ihtiyaçlarına uygun bir eğitim kurumunun" gerekliliği üzerinde durulmakta ve sanal okul "tüm dünya Ermenileri için Ermenice eğitim sağlayan mükemmel bir fırsat" olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu sanal kolej, Ermeni okullarına gitmemiş Ermeni bireyler ve Ermenicesini geliştirmek isteyenler için uygundur. Doğu ve Batı Ermenicenin takip edilebileceği sitede, öğrencinin

17 http://www.orinst.ox.ac.uk/ec/armenian_language.html (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017)

18 <http://sites.uclouvain.be/etudes/cours/fr/glor1809.pdf> (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017)

19 http://www.uni-sofia.bg/index.php/eng/faculties/faculty_of_classical_and_modern_philology/degree_programmes/bachelor_s_degree_programmes/faculty_of_classical_and_modern_philology/armenian_and_caucasus_studies (Erişim Tarihi: 28 Ocak 2017)

kursa başlamadan önce hangi seviyede olduğunu tespit edebilmesi için bir test de bulunmaktadır.²⁰

4. Türkiye’de Ermeni Dili ve Kültürü Alanında Faaliyet Gösteren Akademik Birimler

Türkiye’de Ermeni dili ve kültürü alanında ihtiyaç duyulan uzmanları yetiştirmek üzere faaliyet gösteren akademik birimler, Ankara Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi ve Trakya Üniversitesi bünyesinde bulunmaktadır. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi ve Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi’nde²¹ Ermeni Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı kuruluş aşamasında olduğu için ders programlarına ulaşılamamış, dolayısıyla çalışmaya dahil edilememiştir.

4.1. Erciyes Üniversitesi

Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü bünyesinde 2010 yılından beri faaliyet gösteren Ermeni Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında lisans düzeyinde Ermeni dili, kültürü ve edebiyatı ile ilgili dersler verilmektedir. Azerbaycanlı öğretim üyelerinden alınan destekle sürdürülen bu derslerin listesi aşağıda verilmektedir.

- Fonetik
- Sözlü Anlatım
- Ermenice Gramer
- Ermeni Dilinin Kaynakları
- Okuma Anlama
- Çeviri
- Ermeni Kültürü
- Yazılı Anlatım
- Kelime Bilgisi
- Doğu Ermenicesi
- 20. Yüzyıl Ermeni Edebiyatı
- Batı Ermenicesi
- Gramer Uygulaması
- Üslup Bilimi

20 http://www.avc-agbu.org/home.php?page=about&lang=tr_utf8 (Erişim Tarihi: 28 Ocak 2017)

21 http://www.ybu.edu.tr/insanvetoplum/dogudilleri/custom_page-327-ermeni-dili-ve-edebiyati.html (Erişim Tarihi: 02 Mart 2017)

- Çağdaş Ermeni Şiiri
- Çağdaş Ermeni Romanı²²

4.2. Trakya Üniversitesi

Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde 2010 yılından beri faaliyet gösteren Ermeni Dili ve Edebiyatı Bölümü lisans düzeyinde çağdaş Ermeni edebiyatı, Ermenistan'ın dış siyaseti, çeviri, Ermeni dili, Ermeni halkbilimi dersleri verilmektedir.²³ Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Ermeni Dili ve Edebiyatı Bölümü, öğretim üyesi yetersizliği nedeniyle iki yıldır lisans öğrencisi alamamakta, sadece daha önce programa kayıt yaptıran ve lisans eğitiminin 3. ve 4. sınıflarına devam etmekte olan öğrencilere ders vermektedir.

4.3. Ankara Üniversitesi:

Son olarak, Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı'nın 19.06.1992 tarihli Yürütme Kurulu Kararıyla kurulan, 1999-2000 eğitim-öğretim yılından bu yana Ermenice seçmeli dersleri veren ve yüksek lisans programına ilk defa 2001-2002 eğitim-öğretim yılında öğrenci kabul eden²⁴ Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kafkas Dilleri ve Kültürleri Bölümü Ermeni Dili ve Kültürü Anabilim Dalının programından bahsedeceğiz.

Ermeni Dili ve Kültürü Anabilim Dalı, Türkiye'de Ermeni dili ve kültürü alanında yüksek lisans ve doktora düzeyinde stratejik açıdan gerekli uzmanların yetişmesini sağlayan tek akademik kurumdur. Lisans eğitiminin henüz verilmediği, ancak seçmeli ders olarak "Ermeni Dili ve Grameri" derslerinin sürdürüldüğü Anabilim Dalında, Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından açılan yüksek lisans ve doktora programları yürütülmektedir.

Ermeni Dili ve Kültürü Anabilim Dalı bünyesinde verilen dersler şu şekilde sıralanabilir:

Yüksek Lisans Programı

- Doğu Ermeni Dili Grameri
- Uygulamalı Dilbilgisi (Ermenice)
- Doğu Ermeni Edebiyatı Tarihi
- Genel Edebiyat Bilimi
- Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi Uygulamaları
- Tarih Metodolojisi
- Tarih Yazıcılığı

22 http://edebiyat.erciyes.edu.tr/ckfinder/userfiles/files/Edebiyat/ders%20program%C4%B1%20g%C3%BCz%202016-2017/EDE%202016-2017_G%C3%BCz%20Yar%C4%B1y%C4%B1l%C4%B1_Haftal%C4%B1k%20Ders%20Program%C4%B1.pdf (Erişim Tarihi: 06 Şubat 2017)

23 <http://bys.trakya.edu.tr/file/open/37145352> (Erişim Tarihi: 06 Şubat 2017)

24 <http://www.dtcf.ankara.edu.tr/kafkas-dilleri-ve-kulturleri-bolumu/> (Erişim Tarihi: 02 Mart 2017)

- Ermeni Sorununun Ortaya Çıkışı ve Gelişmesi
- Kafkas Ülkeleri Coğrafyası
- Edebiyat ve Toplumsal Bellek (Seminer)
- Edebiyat ve Medya İlişkisi Açısından Sinema (Seminer)

Doktora Programı

- Yabancı Dil Öğretim Metotları
- Ermenicenin Öğretimi
- Çeviribilim
- Çeviri Yöntemleri
- Edebi Akımlar
- Türk-Ermeni İlişkileri
- Sanatta Güdümlülük (Seminer)
- Edebiyatın Güncel Sorunları (Seminer)²⁵

Görüldüğü gibi Ankara Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren Ermeni Dili ve Kültürü Anabilim Dalı, sadece Ermenicenin öğretimi ile sınırlı kalmamakta, aynı zamanda edebiyat, Türk-Ermeni ilişkileri, tarih, coğrafya, yabancı dil öğretimi, çeviribilim ve iletişim alanlarında da öğrencilerini bilgilendirmektedir.

Sonuç:

Ermenistan dışındaki üniversitelerin Ermeni dili ve kültürü ile ilgili bölümlerinin ve derslerinin incelemesini yaptığımız çalışmamızın sonucunda, genel olarak bu üniversitelerin Ermeni diaspora nüfusunun yoğun olduğu yerlerde faaliyet gösterdiği ortaya çıkmaktadır.

Bu üniversitelerin Ermeni araştırmaları yapan birimlerinde öğretilmekte olan Ermenicenin çoğunlukla Ermeniceye aşinalığı olan öğrencilere yönelik olarak hazırlanmış programlarla yürütüldüğü de karşımıza çıkan bir diğer veridir.

Bunun yanı sıra, Türkiye dışında Ermeni kültürü ve siyasi tarihi derslerinin verildiği birimlerde Ermenilerin uluslararası arenada kabul ettirmeye çalıştıkları iddiaları tanıtmaya yönelik çalışmaların yoğun olarak yürütüldüğü gözlemlenmektedir.

Türkiye’de ise, stratejik bir öneme sahip olmasına rağmen Ermeni dili ve kültürü alanında yapılan araştırmaların Osmanlı belgelerini inceleyebilen ancak Ermenice bilmeyen tarih ve uluslararası ilişkiler uzmanları tarafından yapıldığı bilinmektedir. Ermeni dili ve kültürü alanında sadece üç üniversitenin aktif durumda bulunması, Erciyes Üniversitesi’nin

²⁵ <http://sosbilens.ankara.edu.tr/?p=4545> (Erişim Tarihi: 15 Şubat 2017)

Azerbaycan'dan gelen öğretim üyelerinin desteğiyle faaliyetini sürdürüyor olması, Trakya Üniversitesi'nin iki yıldır öğrenci alamaması ve akademik düzeyde çalışma yapabilecek uzmanları yetiştiren tek kurumun Ankara Üniversitesi bünyesinde çalışmalarını sürdüren birim olması bu alanda yapılan çalışmalara yeterince destek verilmediğinin bir göstergesidir.

Kaynakça

Kitaplar:

Meillet, A. (1936), *Esquisse d'une Grammaire comparée de l'Arménien classique*, Vienne: Mekhitaristes.
RA Ministry of Education and Science Yerevan State Linguistic University After V. Brusov (2008).
Language Education Policy Profile Country Report, Yerevan: Yerevan State Linguistic University.

İnternet belgeleri:

Aprehamian, A.(2010).Histoire de la Langue arménienne.
<http://www.western-armenia.eu/Hayotslezou/histoire.pdf> adresinden 28 Ocak 2017 tarihinde indirilmiştir.

Feydit, F., Donabédian, A.(2005). La Langue; Origine et Etapes du Développement de la Langue (Grabar, Arménien moyen, Arménien modern).
<http://a.donabedian.free.fr/textes/langue%20armenienne.pdf> adresinden 27 Ocak 2017 tarihinde indirilmiştir.

<http://bys.trakya.edu.tr/> Erişim Tarihi: 06 Şubat 2017

<http://edebiyat.erciyes.edu.tr/> Erişim Tarihi: 06 Şubat 2017

<http://fresnostate.edu/> Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017

<https://melikian.asu.edu/cli> Erişim Tarihi: 10 Şubat 2017

<http://nelc.ucla.edu/> Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017

<http://sites.uclouvain.be/> Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017

<http://slavic.berkeley.edu/> Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017

<http://sosbilens.ankara.edu.tr/> Erişim Tarihi: 15 Şubat 2017

https://webapps.lsa.umich.edu/CrsMaint/Public/CB_PublicBulletin.aspx Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017

<http://www.avc-agbu.org/> Erişim Tarihi: 28 Ocak 2017

<http://www.clarku.edu/> Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017

<http://www.columbia.edu/> Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017

<http://www.dtcf.ankara.edu.tr/> Erişim Tarihi: 02 Mart 2017

<http://www.glendale.cc.ca.us/> Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017

<http://www.haigazian.edu.lb/> Erişim Tarihi: 10 Şubat 2017

<http://www.inalco.fr/> Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017

<http://www.orinst.ox.ac.uk/> Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017

<http://www.uchicago.edu/> Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017

<http://www.uni-sofia.bg/> Erişim Tarihi: 28 Ocak 2017

<http://www.ybu.edu.tr/>Erişim Tarihi: 02 Mart 2017